

Lapptrumman.

Bidrag till typutredning.¹

Af

Gustaf Hallström.

Att de flesta af mina i ett föregående häfte af Fataburen meddelade traditioner om lapptrumman stöda sig på autopsy, är tydligt. Jag tror att så godt som hvarje gammal lapp i den sydligaste lappmarken (Vilhelmina, Frostviken) själf sett en spåtrumma, kanske äfven sett den i bruk.

Det material, som ligger i dessa traditioner, är alltså af vikt att medtaga, då man inlåter sig på ett försök till typutredning. Framför allt blir detta af vikt, då det blir fråga om typernas lokaliserande. Af de många trummor vi känna äro nämligen ytterst få lokalt bestämda, och likaså är förhållandet med de trummor, som omtalas i litteraturen.

¹ Föreliggande uppsats inlämnades till Fataburen redan för närmast föregående häfte i anslutning till mina där meddelade »Traditioner om lapptrumman» under den gemensamma rubriken »Lapptrumman». Det hela, som var ämnadt att inleda en serie af studier öfver det intressanta materialet, blef dock för vidlyftigt för att kunna inflyta i ett häfte och måste därför omläggas på sätt nu skett. I nämnda häfte ingick samtidigt med min uppsats en mindre dylik af fil. doktor E. Reuterskiöld, »Linnés lappska trolltrumma». I denna har förf. gjort en antydning om typindelningen och den redan af Hj. Stolpe efter gamla författare upptagna geografiska fördelningen af typerna. Som min uppsats emellertid redan låg färdigskrifven, anser jag mig icke ha skäl att hålla inne med densamma. Hvad ancienniteten på ämnet beträffar, erhöll jag på våren 1907 af professor G. Retzius Stolpes efterlämnade anteckningar i och för ett fortsättande af det arbete, som denne påbörjat. Jag har sedermera blifvit tvungen att uppgifva det stora arbetet, men därför ingalunda *ämnet*. Jag har velat meddela detta till undvikande af missförstånd, enär mina och Reuterskiölds resultat tyckas sammanfalla.

Fig. 1. Trumma, deponerad i Etnografiska Museet, Stockholm.

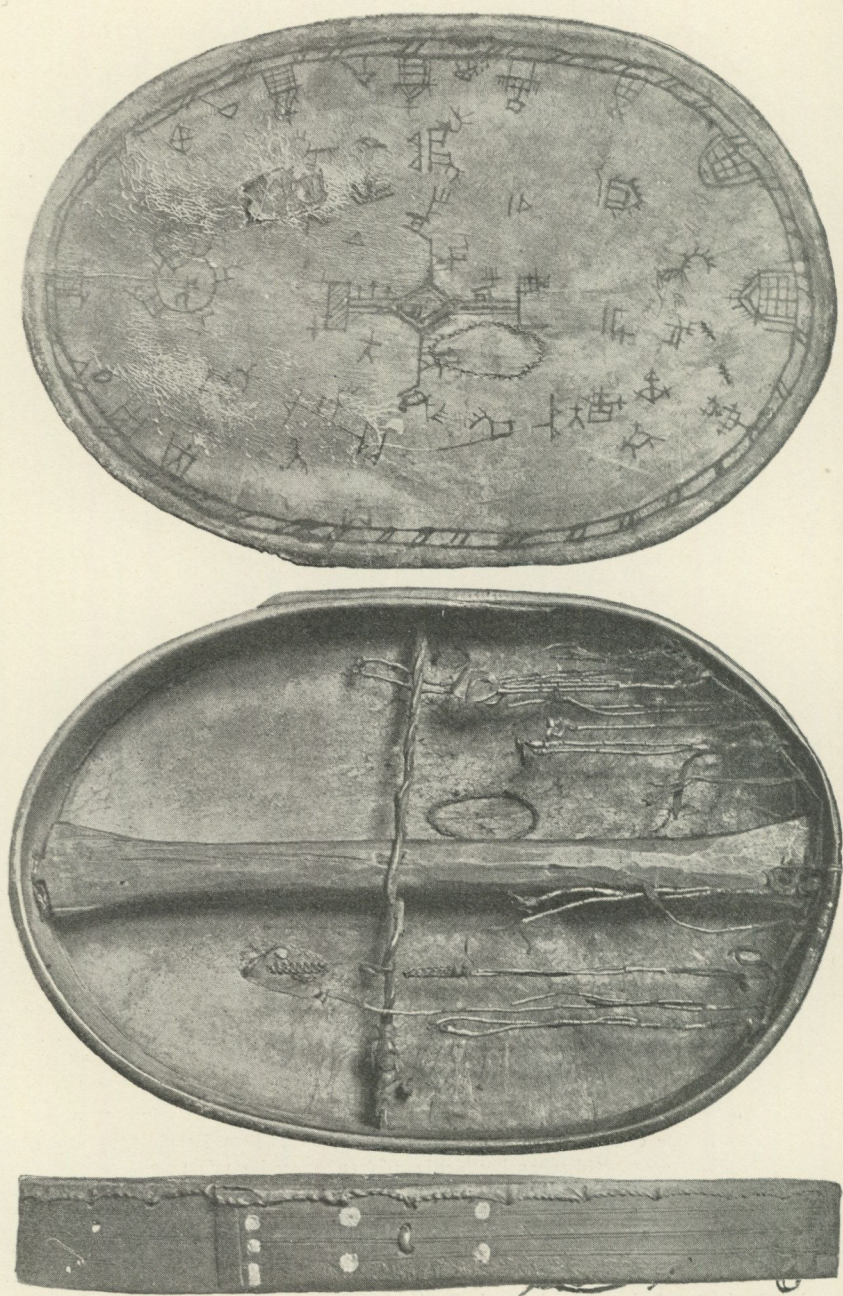
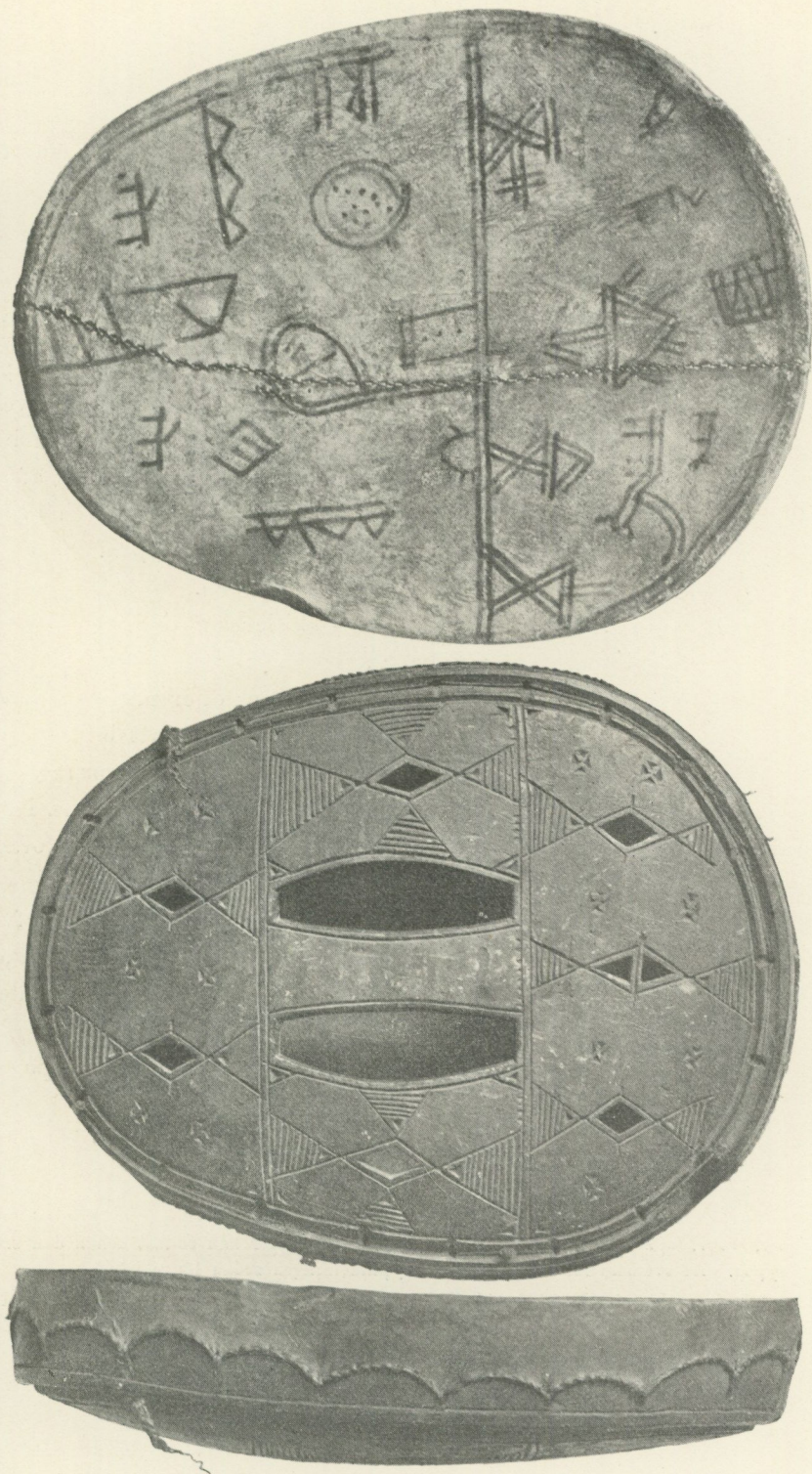

Fig. 2. Trumma, deponerad i Etnografiska Museet, Stockholm.

Att två hufvudtyper af lapptrumman finnas, framgår vid första blick på materialet, ehuru detta egendomligt nog tycks ha undgått en del författare.¹

Af dessa två typer närmar sig den ena, fig. 1, till den typ af trummor vi känna från norra Ryssland och Asien. Stommen är en handsbred, så vidt möjligt är kvistfri, tunn bräda, som böjts ihop och förenats i ändarna medelst tenn- eller kopparnitar, vidjor eller rottågor. Att observera är en bestämd tradition i den södra lappmarken, att denna stomme skall vara »helbadd» d. v. s. i ett stycke utan skarf. Jfr min citerade uppsats samt nedan. Formen blir oftast oval, mera sällan bredare i ena ändan. Handtag bildas af ett smalt trästycke, som går längs öfver trummans baksida och insättes i ringens yttre kant. Jag kallar denna typ *sålltypen*. Se fig. 1. Intressanta variationer finnas, hvarom mera sedan.

Den andra typen — jfr fig. 2 — skiljer sig skarpt från föregående, likaväl som från trummor å andra trakter. Den består af en i ett stycke gjord, kupig träskål med mer eller mindre genombruten botten. Två långa urtag² finnas alltid för att bilda handtaget, men i de flesta fall finnas äfven smärre hål, ursprungligen kanske afsedda för ljudets förstärkande, men alltid indragna i det ornamentala. Bottnen är nämligen rikt utskuren. Formen är oftast äggformigt oval och platt. Jag kallar denna typ *skåltypen*.

Detta är de båda hufvudtyperna, hvad stommen beträffar. Öfver den fria öppningen på skålen, samt öfver ena kanten af den tvärställda, ovalt hopböjda brädan (»sargen» som en svensk term lyder) är ett renskinn spändt, ej sämskadt, men med håren afskafda. På skinnet äro figurer af skilda slag målade med en dekokt på al-

¹ Så t. ex. J. A. Friis. I Lappisk Mythologi, 1871, sid. 19 ff. tycks han endast känna den nedan s. k. skåltypen. Af den andra typen nämner han i förbigående endast ett exemplar, som finnes i Bergens Museum, en trumma som emellertid är ett tydligt falsarium. Ett motsatt förhållande äger rum hos Leem, Beskrivelse over Finnmarkens lapper, 1767, sid. 464—467. På ett undantag när känner han endast den nedan s. k. sålltypen. Af svenska författare är dock typindelningen sedan länge känd.

² Düben, Lappland, 1873 sid. 266, talar äfven om endast »ett handsbrett hål». En sådan trumma känner jag dock icke.

bark.¹ Utan att här ingå på något försök till förklaring af dessa, vill jag blott nämna, att det är dessa figurer och deras betydelse, hvilka framför allt skilja den lappska trolltrumman från på öfriga trakter kända. Somliga af dessa sakna nämligen alldeles målningar, t. ex. de flesta samojediska och ostjakiska trummor; andra kunna visserligen hafva sina skinn målade med figurer, men då af symbolisk eller kanske rent tillfällig art. Dessa trummor äro rena *trolltrummor*, endast och allenast brukade såsom medel till framkallande af ekstatiskt tillstånd hos den »tjänsteförrättande» schamanen samt att medelst kraften af de på dem målade symbolerna hjälpa honom i hans andes företag. Äfven naturligtvis för att hos åskådare och åhörare höja den mystiska effekten. Den lappska trumman blir där-
emot genom sina traditionella figurer en *spåtrumma*, ett orakel, hvilket är något nytt. Redan från det tidigaste omtalande af lapptrumman i litteraturen (Chron. Norvegicum) är denna användning skönjbar.² Jag utgår då ifrån, att de figurer, hvarmed där beskrifna trumma varit prydd (*occupatum*), varit målade på skinnet och ej utgjort hängprydnader. J. Fritzner³ utgår ifrån detsamma, men tror på grund af figurernas art (jfr not 2 nedan), att de ej varit orakel-
figurer. Han anser, att hela beskrifningen utgör ett bevis för en ren schamanistisk användning af den dåtida trumman. Helt säkert har han så till vida rätt, att schamanistiska traditioner då ännu — af beskrifningen att döma — fortlefde. Till detta fogar han för öfrigt flera och långt senare reminiscenser. Han anser, att lapptrummans användning som *spåtrumma* uppstod i vår medeltids början under inflytelse från söder.

¹ Somliga författare uppge, att de målats med blod, men säkerligen är detta en slutledning baserad allenast på figurernas rödbruna färg. Angående figurernas betydelse hänvisar jag till anförda arbeten af Friis och Düben, hvilka ha rikliga litteraturhänvisningar och sammanställningar.

² Den intressanta beskrifningen i Chron. Norvegicum är af vikt ur mer än en synpunkt. Om man får sätta tilltro till uppgiften om de figurer, som prydde trollkarlens trumma, »hvalfisker, rensdyr, skier, skibe» (Norges Historie I, sid. 144, 1910), så bör trumman ha tillhört en *sjölap* och ger kanske en antydning om att då funnos bofasta lappar på Norges västra kust.

³ »Lappernes Hedenskab og Trolddomskunst» i Norsk Historisk tidskrift, bd 4, sid. 192.

De två typer af lapptrumman, som nyss beskrefvos, skilja sig äfven strängt i fråga om ett par andra detaljer. Först och främst just angående målningen. Sälltypens målning, jfr fig. 1, bildar ett enda fält, ej deladt i afdelningar. Rundt kanten löper en målad list, hvarpå en mängd figurer stå resta in mot midten, där solbilden alltid är tecknad. Emellan kantens figurer och soltecknet finnas talrika figurer, utan ordning som det först kan tyckas, men i verkligheten i traditionellt gifna grupper. Solbilden å dessa trummor är af den karaktäristiska romboidformen med sina 4 »strålar», fig. 1, endast sällan af rund form, jfr t. ex. trumman från Dorotea, fig. 1 å sid. 25 i föregående häfte af Fataburen. Sistnämnda trummas solbild saknar dessutom »strålar» af föregående slag. På några af trummorna på Etnografiska Museet i Stockholm är det ofta svårt att afgöra, om den »strålförsedda solbilden är rund eller romboidisk. Möjligen har en sammanblandning af de två tecknen skett, eller en utveckling af den ena från den andra.

Den skålformiga trummans målning är alltid afdelad i fält, två eller flera, medelst tvärgående raka streck, se fig. 2. På de raka strecken stå alltid en del figurer uppställda, mera sällan »hänga» de inunder. Genom fältindelningen har solbilden förlorat sin centrala plats, det är tydligen en annan princip som ligger till grund för figurernas uppställning. En sträfvan till bibehållande af den centrala platsen ser man dock å några trummor af denna typ, och då är solbilden äfven »strålförsedd». ¹ Men på de flesta trummor af skåltypen är solbilden rund, utan detta slags strålar, och intar en mer obemärkt plats. Denna form för solbilden finnes mig veterligen endast på en trumma af sälltypen, Doroteatrumman. ²

Dessa markerade, för hvar och en af de två typerna karaktäristiska målningssätt sakna icke blandformer. Såsom Reuterskiöld påpekat, äro sålunda trummor af skåltyp, hvilka hafva en romboidisk, strålförsedd solbild, en blandform. ³

¹ Jfr fig. 2 i Reuterskiölds ofvan anförda uppsats.

² Fig. 1 i min anförda uppsats.

³ Hans påstående, att Linnés trumma är den enda kända, där gudafigurerna äro tecknade på det schematiskt rätlinjiga sättet, håller dock ej alldeles streck. Jfr t. ex. fig. 2 här ofvan. — Linnés trumma har så godt som hela målningen lika sälltypens.

Jag har i denna uppsats icke anledning att ingå på en detaljerad framställning af trummornas figurer.¹ Jag vill blott åter fästa uppmärksamheten på de sibiriska trummorna, hvilka oftast hafva sina målningar i ett enda fält, omgifvet af en kantlist, men äfven (mera sällan) medelst tvärstreck i två fält. I Petersburg på Vetenskapsakademiens Etnografiska Museum har jag dessutom sett några trummor afdelade medelst en korsformig figur i fyra fält. På samma sätt är äfven den där befintliga falska lapptrumman målad. Den har kanske haft till förebild en af sina sibiriska kusiner. Man kan tänka, att det hela, korsfiguren plus kantlisten, bildar en solfigur, analog med det från vår forntid allbekanta fyrekriga hjulet. Då skulle den å de lappska trummorna förekommande centrala solbilden med sina fyra — alltid fyra — vinkelrätt utgående strålar kunna vara en rest af korset och en reminiscens af ett eventuellt urgammalt målningssätt med endast en väldig solbild målad på trumman. Jag känner för närvarande endast en lapptrumma, där solbildens »strålar» nå fram till kantlisten. Det är den som afbildas af Francesco Negri.² Två af »strålarna» förgrena sig gaffelformigt liksom på några sibiriska trummor. Jfr fig. 6 nedan och framställningen där.

Innan jag lämnar det sibiriska jämförelsematerialet, vill jag sammanställa därmed den lapptrumma, som jag har afbildad efter Hogguér i fig. 6 sid. 38 i föregående häfte af denna tidskrift. Den ställer sig obetingadt under sälltypen, men skiljer sig dock i åtskilligt afgjort från denna typ. I en del afseenden är den nämligen helt enkelt att sammanföra med vissa trummor af sibirisk typ, så den cirkelrunda formen, hängprydnadernas anbringande, de omkring den centrala solbilden målade figurernas utseende och tillfälliga gruppering. I detta sammanhang vill jag påpeka, att af de lapp-

¹ Fr. Weinitz har i en nyligen publicerad uppsats i Zeitschrift für Ethnologie 1910 behandlat den intressanta trumma som finnes i Meiningen. Med hjälp af författaren W. Lindholm i Sverige försöker han här förklara trummans figurer efter trummans förebild, hvilken skall vara kätan! Den mest ansedda platsen är då längst upp, bakom elden (solen), liksom i kätan. Tyvärr är det dock så, att kätans »längliche» form går på andra leden och att alltså den förnämsta platsen på trumman borde sitta på ena långsidan.

² Viaggio Settentrionale, Padova 1700, vid sid. 43.

ska trummorna förete de i typindelningen motsträfviga, alltså »undantagen», just i sina afvikande och egenartade detaljer stor släktskap med de sibiriska trummorna.¹

De två lappska trumtyperna skilja sig äfven ifråga om storleken. Då någon trumma höjer sig öfver den allmänna nivån, hvad beträffar storleken, är den alltid af sälltyp.² Detta är också fullt förklarligt. Skåltypens trummor gjordes nämligen af rotnölar eller »vrilar» och kunna alltså aldrig blifva synnerligen stora. Den största jag för tillfället känner är 47,5 cm lång (Nordiska Museet nr 6,462). Af sälltypen överskrides detta mått ej sällan, och ibland förekomma af denna typ trummor af en aktningssjudande storlek. Den hos Leem³ beskrifna trumman från »Merager-Fieldet» tycks vara mer än meterlång. På Etnografiska Museet i Stockholm förvaras en af ungefär samma storlek; afbildad af Düben pl. 7. De sibiriska trummorna, som ju stå närmast denna typ, äro ofta mycket stora. Skillnaden mellan de två typerna i detta afseende är således icke, att sälltypen alltid är större — tvärtom finnas äfven mycket små trummor af denna typ — utan att skåltypens trummor af naturliga skäl ej kunna nå upp till någon nämnvärd storlek.

En annan skiljaktighet typerna emellan äro hängprydnaderna. Sälltypens trummor visa sig äfven i detta afseende stå nära de sibiriska trummorna. De äro behängda med en mängd skinnremmar, omlindade med tenntråd,⁴ och med däri fästade prydnader af olika slag. Remmarna äro, liksom å de sibiriska trummorna, fästade på »sargens» insida *upptill* samt på en tvärsöfver trumman därunder spänd rem eller insatt käpp. Hängprydnaderna äro mångahanda; den vanligaste typen är en i all hast tillklippt trekantig eller mångkantig plåtbit af (hålst) koppar. Just i dessa hängprydnader äga vi ett ytterst värdefullt material till bestämmande af lapparnas tidigare kulturförbindelser. Många af prydna-

¹ Jfr t. ex. den hos Düben i pl. 7 afbildade samt den hos Scheffer s. 137.

² Genom förbiseende är ej denna skillnad i storlek markerad i figurerna 1 och 2, utan har fig. 2 blifvit proportionsvis större än hvad den skulle vara.

³ Tab. XC och XCI.

⁴ Någon gång kedjor af messing i stället för remmar.

derna visa nämligen former, som återfinnas i slutet af vikingatiden och början af medeltiden i Finland, Östersjöprovinserna och Nord-Ryssland. Vi känna dem numera äfven från Sverige och Finnmarken. De två stora lappska offerplatserna vid Gråträsk i Pite socken och Rautasjaurie i Jukkasjärvi socken ha lämnat massor af dylika smycken¹, äfven af de nyss nämnda allra råaste, hvilka ej äro vanliga i våra östra grannlands fynd. En trumma med ovanligt många och välbevarade hängprydnader och dessa af synnerligen gamla former är den som förvaras i Meiningen².

Det är endast trummor af sälltypen, som ha hängprydnader af detta slag. Trummor af skåltypen äga däremot andra. Sålunda beskriver Leem sid. 467 först trummorna af sälltyp med sina karaktäristiska nyss beskrifna hängprydnader samt sedan en trumma af skåltyp, den enda han känner till, »ved begge Ender behengt med et Ræve-Øre, en Ræve-Snude, samt en Kloe». Sporrings³ har i sin beskrifning på trumman, hvaraf han endast känner denna typ, nästan detsamma: »to Ræve øren, et Ræve tryne og en Ræve kloe, som skulde være dends zirats».

Äfven sälltypen kunde emellertid ha uteslutande (?) liknande hängprydnader. I tingsprotokoll från 1627 i Alten beskriver en lapp trummor af detta slag. »En Kloe af alle de Slags Dyr, her ere i Landet at bekomme, hænge omkring paa samme Bomme»⁴. På den trumma Niurenus⁵ talar om sid. 21, och som äfven otvifvelaktigt är af sälltyp, »hänga med senor fastknutna klor ock ben af allehanda djur, som de fångat». Några andra hängprydnader ha ej funnits på denna trumma, att döma af hvad beskrifningen sedan säger. Till dessa prydnader böra äfven räknas de ossa penis af räf och björn

¹ Jag hänvisar till en kommande uppsats i Fornvännen.

² Fr. Weinitz, Die lappische Zaubertrommel in Meiningen.

³ Sporrings Relation angaaende Findmarcken. Topographisk Journal for Norge, 6 hefte, 1793, s. 98.

⁴ Tryckt hos B. M. Keilhau, Reise i Öst- og Vest-Finmarken, Kristiania 1831, sid. 218. Leem har sid. 474 öst ur samma källa (påvisadt af Qvigstad, »Kildeskrifter», s. 82).

⁵ O. P. Niurenus, Lappland, öfversatt och tryckt af K. B. Wiklund i Svenska Landsmålen 1905.

som hänga på Doroteatrumman¹ (sälltyp) samt de ossa penis af björn som Düben² omtalar bland prydnaderna på trumman.

Vi se sålunda, hvad beträffar hängprydnader på trummorna, att sälltypen kan ha dylika af alla slag. Många af de till våra dagar bevarade sälltypstrummorna ha rikligt med dylika, om också alla af den första gruppen: metallprydnader på remmar eller kedjor. Doroteatrumman är den enda som därjämte har ett par hängen af den andra gruppen: ben, klor och dylikt efter djur. Skåltypens trummor *kunna* ha hängprydnader af den andra gruppen, men aldrig af den första. Det vanligaste är dock, att trummorna af denna typ alldeles sakna dessa prydnader. Så är förhållandet med alla till vår tid bevarade trummor af detta slag. I stället äro de alltid smyckade med utskärningar å trummans undersida, se fig. 2, något som sälltypens trummor af lätt begripliga skäl ej kunna. Endast de två nämnda undantagen — jfr sid. 88 not 1 — hafva de breda handtagen, den ena också korsarmen, utskurna.

Till alla olikheter typerna emellan synes man äfven kunna hänföra olika lappska namn. Detta är dock ej något som gäller utan undantag. Det sydlappska ordet för trolltrumma är »geure», och detta ord följer sälltypen inom dennas *södra* område. Så fort vi komma in på skåltypens område (söderifrån), är det lappska ordet därför: »kåbda», »kåbdes»³ (Lex. Lapponicum), som går ända upp i ryska Lappland. Längst i norr träffa vi ordet »gisa» (jfr »Traditioner» nr 36), alltså ett nytt namn. Här träffa vi båda typerna, se nedan.

Sammanfattningen af ofvanstående bidrag till typindelning blir alltså två, ej blott till sin stomme utan äfven till sina väsentligaste detaljer skiljaktiga typer:⁴

Sälltypen med sitt centrala, strålförsedda, oftast romboidformiga soltecken och de i ett fält stående figurerna, en trumtyp som kan

¹ Min anförda uppsats sid. 26 och noten samt fig. 2 därstädes.

² Düben, Lappland sid. 267.

³ Ett mellanområde finnes, i det att denna senare benämning går ända ned till och med Ume lappmark, alltså sälltypens område. I Tärna socken har jag dock upptecknat endast det första namnet.

⁴ Jag medtager nu ej de få, i vissa smådetaljer afvikande exemplaren inom hvarje typ.

nå ansenlig storlek och är försedd med prydnader af metall, hängande i remmar.

Skältypen, med soltecknet på en mer undanskymd plats samt figurerna i två eller flera fält. Denna typ blir aldrig stor samt saknar hängprydnader af ofvannämnda slag, kan dock stundom vara behängd med ben, klor och dylikt. Har däremot sin undersida alltid prydd med utskärningar.

Mellanformer (öfvergångsformer?) finnas, hvarom mer längre fram.

Dessa två typer har professor Hj. Stolpe sökt göra äfven geografiskt skiljda. Förmodligen har han därvid hufvudsakligen stött sig på ett uttalande af Anonymus hos Ol. Graan:¹ »Största deelen af Lapparne bruka Trumborne uthaf een stoor knyl eller wäxt uthskurne uthi Skapnadh som een afflång Skåhl men Åhsele Lapparne bruka dem af biörck² i hopa wekne såssom ett ask läck dett de sedan på een sijda medh Skin öfverdraga». Emellertid förekommer icke på något som hälst sätt något förtydligande af den typindelning, som man att döma af uttrycken »nordisk typ», »liten nordisk typ», »sydlig typ» ser att Stolpe gjort, i anteckningarna. Naturligtvis har han dock haft de belysande fakta klara för sig, om de också ej finnas nedskrifna.³

Med citatet ur Graan's Relation som utgångspunkt vill jag nu betrakta materialet i och för en geografisk fördelning af typerna.

Sålltypen har enligt mina traditioner 5, 12—14, 16, 18, 19, 23 funnits i Frostviken, Vilhelmina och Tärna socknar. Bevarade trum-

¹ Relation Eller En Fullkomblig Beskrifning om Lapparnas Ursprung etc. 1672; tryckt af K. B. Wiklund i Sv. Landsmålen 1899, sid. 58 not 3. Äfven citerad af Reuterskiöld.

² Måste vara ett misstag. Ingen trumma af denna typ är af björk.

³ Till undvikande af missförstånd vill jag emellertid ha betonat, att de ofvan citerade uttrycken utgöra den enda sammanställande observation af materialet, som finnes i Stolpes anteckningar. Han påbörjade under de senare åren af sin lefnad ett större arbete öfver lapptrumorna, hvilket äfven skulle omfatta ett planschverk öfver de kända exemplaren. Tyvärr hann han icke längre än ett stycke in på materialsamlansdets väg. Detta framgår äfven af det föredrag han och professor Wiklund 1901 höllo i Antropologiska Sällskapet om trummorna, i hvilket föredrag intet nytt synes ha framförts. Jag har dock haft endast tidningsreferat att följa, det för Ymer utlofvade referatet af Stolpe själf uteblef. Hans anteckningar äro uteslutande litteraturhänvisningar och -utdrag samt förteckning på af honom känt material.

mor af denna typ ha vi ifrån Dorotea, fig. 1 och 2 i min föregående uppsats, samt från Lycksele, fig. 3 nedan.¹

Intill 1901 förvarades en kollektion på 29 trummor å Statens Historiska Museum; den deponerades nämnda år på Etnografiska Museet. Hufvudparten i denna kollektion var inlämnad år 1726 (1725?) af superintendenten öfver Hernösands stift Petrus Asp. I inventariet för 1726 står: »25 Lapptrummor tagna i Åsilla (Åsele)

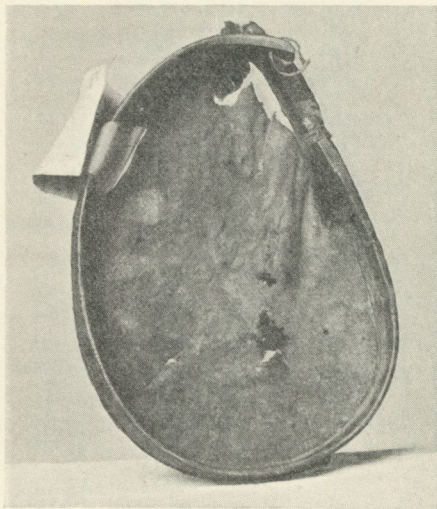

Fig. 3. Trumma från Lycksele. Nordiska Museet.

Lappmark. Dessa hade vid Superintendentens visitation i jan. 1725 blifvit frantagna Lapparna och inlemnade på Kongl. Maj:ts befallning.» Det var förmodligen två af dessa som blefvo bortskänkta, den ena 1729 till »en Professor i Tyskland som samlade många rara saker» (den lär ha kommit till Konstkammaren i Gotha), den andra 1758 till »Marquis Ximenes, som kommit till staden».² Af de på

¹ Jfr sid. 45 i »Traditioner om lapptrumman». Den finnes nu i Nordiska Museet, nr 4787.

² Bortbytandet af lappska trummor tycks tydligen ha gamla anor vid statens samlingar. Jfr Reuterskiölds anförda uppsats om Linnés trumma. Ofvanstående är hämtadt ur Stolpes utdrag ur de äldre inventarierna på Statens Historiska Museum. Stolpe har skriftligen hört sig för i Gotha, men där hade man sig icke bekant någon lapptrumma.

Etnografiska Museet förvarade trummorna¹ finnas nu 25 trummor af sälltyp, af dessa kunna alltså 23 vara de återstående från »Åsilla lappmark».

Åtminstone en af samma typ på detta museum torde härröra från annat håll; den afbildas af Düben pl. 8 fig. 19—20. På insidan af ringstommen står skrifvet med bläck: »1688 den 1 Decemb. föräbrat af F (J?) Chr. Gr.» Handstilen är Hadorphs.²

Ol. Petri Niurenus, som var kyrkoherde i Ume, skrifver i sitt arbete »Lappland»³ (förra hälften af 1600-talet) om lapptrumman, att den är »gjord av en stor, urhålkad trästock ock lik dem, som begagnas vid krigshären. De [lapparna] överdraga endast den ena, övre ändan av den med ett skinn». Sid. 21 beskriver han en annan trumma, »som är gjord på ovan omtalade sätt, men nedre delen av densamma, vilken trollkarlen tager i ena handen, delas i fyra delar av ett kors».⁴ Att Niurenus afser trummor af sälltypen är otvifvelaktigt, om också i senare fallet en af mer sällsynt slag, af hvilket vi förr endast känna två⁵. Troligen var den trumtyp, Niurenus beskriver, hemma i Ume lappmark.

Hogguér⁶ såg på sin resa en lapptrumma och tog »en naturtrogen teckning däraf»⁷, »den har formen af ett säll». Teckningen visar en trumma af utpräglad sälltyp, om också enastående i sitt slag. Jämför därom ofvan sid. 87. Hogguérs resa gick öfver Lycksele, Malå, Arvidsjaur, Arjeploug upp till Nasafjäll samt tillbaka öfver Arvidsjaur, Lappträsk, Skellefte. Beskrifningen på trumman är inskjuten midt i skildringen af uppehållet i Arjeploug hos pastor Fjällström, och med anledning däraf satte jag trumman i mina »Tra-

¹ De äro nu 30 stycken, 29 äro från Historiska Museet, den trettonde synes egentligen tillhöra Lunds Museum, men upplånades af Stolpe. Den är af skåltyp och behandlas af Sjöborg i en akademisk afhandling »Tympanum Schamanico-lapponicum», Lund 1808.

² Enligt Stolpe. I hans anteckningar finnes en förmodan, att »Gr.» skulle vara en Graan. Någon Graan med dessa initialer var dock ej känd.

³ Anförda arbete sid. 20.

⁴ Samma trumma var behängd med »klor och ben av allehanda djur», jfr ofvan sid. 89.

⁵ Jfr ofvan sid. 88 not 1.

⁶ Reise nach Lappland, Berlin 1841, sid. 96, jfr äfven Atlas, Taf. 6.

⁷ Jfr mina »Traditioner» nr 32 samt fig. 6 därstädes.

ditioner» under rubriken »Arjeploug(?)». Någon säkerhet för denna bestämning finnes dock icke.

Leem¹ beskriver och afbildar en mycket stor trumma af sälltypen från »Merager-Fieldet i Størdalens Præstegield».

I »Underrettning om Rune-Bommens rette Brug»² beskrifves och afbildas en trumma, som är af sälltyp, af målning och hängprydnader att döma. Förklaringarna »over Rune-Bommens Characterer med meere ere givne af 2de gamle Finner Bendix Andersen Frennings-Field og Jon Torchelsen Fiplings-Skov, hvilke Fielde henhører til Brøndøe Præstegield». Den förra hörde hemma i Grong, den andra i Vefsen, alltså ifrån gränstrakten mellan nuvarande N. Trondhjems och Nordlands amter, från hvilken trakt man får antaga att trumman härstammade.

Jessen³ afbildar en trumma, hvars målning har samma karaktär som nyss nämnda, alltså en trumma af sälltyp. Den anses af Qvigstad⁴ på språkliga grunder vara från Trondhjems stift.

Nästa trumma af denna typ finna vi ej förrän i Finmarken. Först vill jag emellertid anföra hvad Leem, som åren 1725—1734 hade vistats i Finmarken, först som missionär i Porsanger och sedan som präst i Alten-Talvik, och som talade och predikade på lappska, säger om trummornas utbredning.⁵ »I Nordlandene og Tronhiems Ampt, paa Sneasens, Overhaldens, Meragers og Tydalens Fielde samt andre Steder der i Egnen, haver man fundet en heel Hob.» (Så kommer hänvisning till trumman af sälltyp från »Merager-Fieldet», jfr ofvan.) »Men i Finmarken have Ruune-Bommer, saa vidt mig er bekiendt, ikke gemeenlig været i Brug; men i deres Sted brugtes

¹ Anförda arbete sid. 467, fr. Tab. XC, XCI. Denna trumma är nu förkommen, men dess målning lever kvar på den falska trumman i Bergens Museum. I ett bref till Stolpe från Kr. Visted meddelar denne en anteckning om hur »Musæet ladet nye Figurer tegne» på trumman, då de gamle »vare aldeles utslettede».

² Utgifven af Qvigstad, »Kildeskrifter til den lappiske Mythologi» i det K. Norske Vidensk. Selsk. Skrifter 1903 N:o 1 sid. 65. En af denna trummas figurer, nr 7, föreställer »Rune-Bommen». Den är tydligen tecknad bakifrån och visar en tvärlä och hängprydnader, såsom sälltypen har.

³ Afhandling om de norske Finners og Lappers Hedenske Religion (hos Leem anf. arbete) 1767.

⁴ Kildeskrifter, sid. 88.

⁵ Anförda arbete, sid. 467.

Bøtte-Laag og malede Skaaler. Dog haver man endog der i Landet sporet dem; thi hos en Finmarkisk Lap fandtes fordum een af følgende Danlighed etc. (skåltyp, se nedan).

Af Leems framställning är det tydligt, att vi äro inne på ett område med endast svaga rester af den gamla spådomskonsten. Redan i Tysfjorden, Nordlands amt, möta vi alltså i början af 1800-talet ett surrogat för trumman, »ett elliptiskt bräde utan skinn eller figurer»¹. Af mina »Traditioner» se vi också, hur sägnerna om trumman ta de mest befängda former uppe i de nordligaste trakterna af Skandinavien. Några verkliga trummor finna vi emellertid beskrifna. En af dem är af sålltyp.

Qvigstad meddelar i sina »Lappische Sprachproben»² ett utdrag ur ett tingsprotokoll i Vardöhus' amt. Inför den på gården Garsnes (?Kornes i Altenfjord) den 27 april 1627 sittande rätten, beskrifver lappen Quive Baardsen, hur man trummar och hur trumman ser ut. »Då lapparna vilja trolla hafva de en trolltrumma som är gjord af furubräder (var. fururötter) och öfverdragen med starkt renoxskinn eller [ren-]kalvskinn (var. bockskinn). Under hafva de ett stycke björk som handtag³ och en klo af alla djur, som finnas här i landet, hänga rundt om trumman». På trumman voro målade (nio) streck, som hvart hade sin betydelse. Dessutom målades därpå vid vissa tillfällen vissa figurer. Af den beskrifna formen att döma måste denna trumma vara af sålltyp.

Scheffer afbildar i franska upplagan af sin beskrifning om Lappland⁴ en mycket stor trumma, mer än 3,5 lång (»pied Romain de Poeti») och mer än 2,5 fot bred. Af förklaringen på dess figurer (sid. 373) kan man hänföra den till Torne eller Kemi lappmark. Dock förekommer äfven som nr 123 »Trondhjems amt» (le canton

¹ Efter Qvigstad, Einige Bemerkungen von der Zaubertrommel, Journal de la Société finno-ougrienne III 1888. Jfr »Traditioner» nr 33.

² Journal de la Société finno-ougrienne III sid. 100. Han meddelar där äfven öfriga (varierande) citat på samma händelse, bland andra Leem.

³ Af de på Etnografiska Museet deponerade trummorna har den största (Düben pl. 7) ringstommen af gran och handtaget af björk.

⁴ Histoire de la Laponie, Additions, fig. 3.

de Tronthem)¹. Emellertid säger Scheffer uttryckligen, att förklaringarna getts af lapparna själfva i Torne 1673.² Trummans storlek medgaf utrymme för ett stort antal figurer; förklaringarna uppta ej mindre än 150 stycken. Om ej de kraftiga dimensionerna vore, skulle jag dock vara frestad att hänföra denna trumma till skåltypen, emedan formen och i viss mån äfven målningen, afdelad i fält och med soltecknet i skymundan, öfverensstämma med denna typ. Emellertid känna vi minst tre trummor af sälltyp med för typen irreguliär målning, och då dessutom storleken af denna trumma talar emot, att den varit gjord i skålform af en enda vril, kan jag ej annat göra än hänföra den till sälltypen. Hvad beträffar den motsägende målningen är den ej heller lik skåltypen.

Till sälltypen kanske då också böra räknas de af Tornæus³ omtalade: »Åhr 1671, blefwe uti Kemi Mark många Trullkarlar yppade. Desse gåfwo ifrån sig sina trummor, så stoor och wijda, at dhe där ifrån inte föras kunde, utan måste där opbrännas.»

Å Etnografiska Museet i Petersburg förvaras en falsk trumma från ryska Lappland (inv. 343—92). Dess form är af sälltyp, likaså målningen. Jfr fig. 5 c.

Skåltypens område finna vi mera begränsadt.

I nr 17 (Åsele) af »Traditioner» afsåg berättaren helt säkert en trumma i form af en skål, dock vågar jag ej lita alltför mycket på ett barndomsminne hos en 40-års människa.

I Arvidsjaur träffade jag 1909 ingen tradition om lapptrumman, endast namnet: »gåbda».⁴ Det är möjligt, att vi här haft skåltypen, jfr hvad ofvan sagts om de lappska benämningarna på trumman.

Den sydligaste trumma af skåltyp i Norge anträffades af von Westen år 1722 i Rødø prästegjeld i Nordre Helgeland.⁵ Hans teck-

¹ Vidare: la Suede, la Russie, la Hollande, l'Angleterre, l'Espagne, la France, Cologne, la Turquie, les villes d'Allemagne. Tydligen har det varit en kosmopolitiskt anlagd spåman, kanske en som själf sett sig om ute i världen. Vi ha från 1700-talets början ett par exempel på lappar som besökte kontinenten.

² »Sur le rapport des Lapons mêmes à Torna».

³ Berättelse om Lapmarkerna, utg. af Wiklund i Sv. Landsmålen 1900, s. 32.

⁴ Traditioner nr 31.

⁵ Qvigstad, Kildeskrifter, sid. 5, afbildad sid. 63 samt sid. 64 (efter annan afteckning, samma figur äfven i Friis' Mythologi fig. 1). Det är denna trumma, hvars målning beskrifves i Nærømanuskriptet (»Kildeskrifter»).

ning af denna trummas målning visar tydligt, att det är nämnda typ det är fråga om.

I Ol. Graans »Relation» finnes den ofvan sid. 91 citerade noten af obekant hand, som talar om trummor »uthaf een stoor knyl eller wäxt uthskurne uthi skapnadh som een afflångh skåhl». Graans beskrifning torde afse Pite lappmark, om han också framför allt, som Wiklund påpekat, bygger sin relation på Rheens framställning från Lule lappmark (Jokkmokk).

Reuterskiöld har i sin uppsats påvisat, att Linnés trumma (skåltyp) antagligen härstammar från Pite eller Lule lappmark.

Rheen¹ afbildar sid. 30 och 32 två trummor,² som efter deras målning måste hänföras till skåltypen.

Ifrån Kvikkjokk härrör den trumma af skåltyp som nu förvaras i Lule Museum.³ Ifrån Lule lappmark känna vi dessutom två falsifikationer.⁴ Den ena förvaras på Nordiska Museet (nr 73,190), den andra på Etnografiska Museet (nr 01.1.13)⁵. Båda visa tillbaka på ett original af skåltyp.

Ternæus skildrar förhållandena i Torne och Kemi lappmarker. Den trumma han beskriver⁶ är tydligt af skåltypen. Detsamma gäller, både hvad stomme och målning beträffar, om den trumma, som Regnard⁷ beskriver från samma lappmark. Likaså skrifer och afbildar de la Motraye⁸ skåltypen från sin resa genom Torne lappmark.

Leem känner, som ofvan nämnts, framför allt såltypen. Han känner endast ett exemplar af skåltyp, sid. 467. »Hos en Finmarkisk Lap fandtes forðum een af følgende Danlighed: den var af

¹ »En kortt Relation om Lapparnes lefwarne», utg. af Wiklund i Sv. landsmälen 1897.

² Tyckas dock vara teckningar efter ett och samma original.

³ Jfr »Traditioner» sid. 45.

⁴ Sammastädes.

⁵ Den inköptes af professor Rosendahl 1890 från lappen Kajla i Jokkmokk. Den sades ha gått i arf i hans släkt. Den kallades »meures», jfr »Traditioner» sid. 32.

⁶ Berättelse om lappmarckerna, sid 29.

⁷ Voyage de Laponie (1681), Edition Paris 1875, sid. 81 ff.

⁸ Travels through Europe, Asia etc., London 1723, II: 314, taf. XXXVIII (den franska upplagan har ej varit mig tillgänglig).

Fyrre-Træ, som en stor Skaal, udhulet, i Bonden udskaaen med 2 aflange Hul» etc. Genom 4 streck var skinnet afdeladt i 5 »adskildte Rum». Då man går till källan för Leems uppgift, ett tingsprotokoll från Vadsö¹, finner man emellertid, att denna trumma ej är från Finnmarken. Lappen, som stod till svars för sina synder på tinget, hade nämligen lärt »sin Kunst af en Fin ved Navn Anders i Thorne Lapmark». — — — Vidare meddelade han, »at denne Runebom haver han ei selv gjort, men faaet den af Anders Pedersen i Thorne Lapmark.»

Fig. 4. Lapp, hamrande på sin trumma (Sampo?).
Teckning å Bureus karta af år 1626.

Härmed sluta de af mig för tillfället kända, helt säkert ofullständiga lokaluppgifterna med mer eller mindre bestämdt angifna typer.

Jag bör dock avsluta sammanställningen af dessa uppgifter med ett hänvisande till den figur af en lapp, hamrande på sin trumma, som Bureus återger på sin karta af 1626 (i Kungl. Biblioteket), jfr fig. 4. Teckningen är mycket tydlig, men just däraf framgår bjärt trummans oformlighet. Teckningen har mest litterärt intresse och är helt säkert gjord efter en oriktig muntlig framställ-

¹ Tryckt af Qvigstad i »Kildeskrifter» sid. 68 ff. Där meddelas äfven en teckning af trummans målning, hvilken också återges i Friis' Mythologi, fig. 5.

ning. Märkligt är att se, hur väl den stämmer öfverens, äfven i detaljer, med den långt yngre, falska trumman på Nordiska Museet. Utan vetskap om ursprunget till teckningen på kartan kan man dock icke begagna sig af denna släktskap med skåltypen.

Sammanfatta vi lokaluppgifterna, få vi en utbredning för sålltypen: Stjördalen, Frostviken, Åsele, Dorotea¹, Vilhelmina, Grong eller Vefsen, Lycksele, Ume lappmark, Hatfjeldalen, Arjeploug(?), [Torne lappmark (Scheffer), Kemi lappmark? (Tornæus)], Altenfjord, (ryska lappmarken?). För skåltypen är utbredningen: (Åsele?), Nordre Helgeland, Kvikkjokk, Jokkmokk, Torne lappmark, [Kemi lappmark? (Tornæus)].

Vi finna alltså ett tämligen inskränkt område för skåltypen, möjligen ej större än Lule och Torne lappmarker, under det att den andra trumman finnes både söder och norr därom. Det synes mig därför svårt att fastställa namn på de två typerna efter deras geografiska fördelning, allra minst namnen »nordlig» och »sydlig» (Stolpe), utan vill jag hellre fasthålla benämningarna sålltyp och skåltyp, som äro byggda på skiljaktigheterna i form.

Skåltypen är onekligen den intressantaste formen ur etnografisk synpunkt, emedan den står alldeles isolerad, som det först kan tyckas. Det är en specifikt lappska företeelse. Sålltypen hänger däremot intimt ihop med släktingar i öster. Just ur denna synpunkt hade det varit oförklarligt, om sålltypen endast varit känd i södra lappmarken, skild från dessa släktingar genom en alldeles ny typ.

Till lösningen af gåtan angående skåltypen vill jag här försöka att lämna ett bidrag. Det ges en förbindelseled mellan de två typerna, och det är trumman af sålltyp med ringen utan skarv, »helbadd». Vi känna af denna art två exemplar samt åtskilliga traditioner², alla från södra lappmarken. Den ena trumman är Doroteatrumman, den andra den från Lycksele. Den sistnämnda kan möjligen vara en självväxt ring, därför talar dess ringa storlek och dess skröplighet. Materialet har i så fall måst sökas hos ett, söderut,

¹ Hvarken Åsele-, Dorotea- eller Lycksele-trummorna behöfva naturligtvis ha sitt ursprung i dessa socknar, utan hafva det i stället i motsvarande fjällområden.

² »Traditioner» nr 5, 12, 23.

s. k. »vårdbundet» träd, där två grenar af samma stam förenat sig och växt ihop. Dylika företeelser spela ju en mycket stor roll inom folkmedicinen och icke minst den lappska. Men i vanliga fall — och som jag tror äfven hvad beträffar Doroteatrumman — har man skurit ut ringen ur en vril, alltså samma material som till skåltypens trummor.

På Kungl. Biblioteket förvaras en handskrift »Beskrifning om Lapptrumman»¹, hvilken beskrifves sålunda: »Sådan trumma hafwa de giort utaf hel Stock den de utholat och tillskurit uti aflång Form bredare åt ena än den andra ändan. Af de slag trän, som i Lappmarcken wäxa, nbl:n grahn, Tall och Björk hafwa de utan åtskillnad sådana Trummor giort, — — — de hafwa giort desse Trummor af olika storlek ifrån $\frac{1}{2}$ till 2 alnars längd och theröfwer, bredden proportionerad till oval figur. Den ena sidan af Trumman hafwa de öfwerdragit med tillberedt Reenkalfskin, och den andra antingen hel lämnat i form af en Puka eller sönderskurit och öppen giort till en tvärhands djuphet ungefär och wid bägge sätten giort särskilt handgrepa, därwid Trumman fattas och hållas kunde.»

Alltså ifrån typen med hopböjd ring, som bör vara den äldsta, komma vi medels typen med hel ring öfver till skåltypen, denna lokalt starkt begränsade form. Härmed äro dock ingalunda de många andra skarpt markerade olikheterna de två typerna emellan förklarade.

Trummornas träslag beskrifves ofta i litteraturen. Det skall vara gran, tall eller björk, säger Rheen, Graan och manuskriptet »Beskrifning om Lapptrumman». Duger endast furu, säger den finnmarkslapp, som stod för tinget i Vadsö, se ofvan, o. s. v. Fler än dessa tre slags trä har jag ej sett uppgifvet.

Af Nordiska Museets trummor äro² Lyckseletrumman, nr 6462, samt nr 4787 (båda sälltyp) af rönn, nr 23473 (sälltyp) samt 4815 (skåltyp) af björk, allt efter uppgift från museet. Af de på Etnografiska Museet befintliga trummorna² synas alla af sälltypen vara af gran och af grantjur, som är hårdare och ger bättre klang.

¹ »Lappland». Ur smärre samlingar rörande Bohuslän. — Norrland, geogr. sv.

² Några har jag ej kunnat bestämma, emedan de bortlänats från museet.

Af skåltypen var en af björk, en förmodligen gran, två förmodligen furu och en, fig. 2, möjligen af rönn (»löfträäd, liknande lönn»)¹. Meiningertrumman (sålltyp) uppges af Weinitz vara furu.

Vi ha alltså att observera ett i hufvudsak enhetligt material för sålltypens trummor, viktiga undantag äro dock de två af rönn² och en af björk. Vidare ett alldeles nytt träslag, rönn, för trummor af båda typerna. Rönnen har spelat en stor roll i lapparnas religiösa föreställningar. Så valde de ofta detta träslag att göra sina gudabilder af.

* *

En egendomlighet med skåltypens trummor är onekligen deras med omsorg utsmyckade undersida. Några få af sålltypens trummor tendera till detsamma, men dessa få exemplar stå mera som rudimentära former, besläktade med östliga typer, såsom ofvan antydts. I allmänhet har sålltypen en enkel träslå till handtag och saknar totalt utsmyckning af undersidan. De på denna sida anbragta, långt nedhängande prydnaderna äro till för pjesen i sin helhet.

Man har svårt att förklara denna egendomlighet hos skåltypen på annat sätt än att äfven baksidan var ämnad att ses. Direkta bevis härför äga vi ej, däremot några säkra antydningar. Så se vi sid. 139 hos Scheffer den bekanta figuren med den framstupa liggande lappen. Hans trumma ligger med baksidan uppåtvänd på hans rygg. »Efter trummandet faller han framstupa med sin trumma, som han så godt som lägger på sitt hufvud, såsom visas å figuren.»³ De la Motraye⁴ har en i sitt slag enastående beskrifning på lapptrummans användande i Torne lappmark. Han var själf ögonvittne. Spåmannen vände trummans målade skinn ned mot marken, stoppade in »kedjan och ringarna» (=visaren), hvilka förut hängde på utsidan, och började sedan bearbeta skinnet underifrån med sin hammare. Sedan lade han sig på rygg, placerade

¹ För dessa bestämningar har jag att tacka snickarmästare I. G. Forsman, Stockholm.

² Efter hvad jag minns, var Doroteatrumman af löfträäd, ej af björk, kanske rönn.

³ »Post pulsationem procidit cum tympano quod fere capiti imponit, tali modo», sid. 138.

⁴ Anf. arb. sid. 314. Jfr pl. XXXVIII: 9.

trumman på sin blottade mage och låg så i ett slags dvala. Efter en stund lyfte han försiktigt upp trumman och betraktade ringarna genom det målade skinnet samt utsade på grund af deras närhet till den eller den på skinnet målade figuren sin spådom.

Det är ej nödvändigt att i denna beskrifning misstro författaren (som Düben s. 271). Möjligen kan man misstänka, att lappen har drifvit en smula med sin gäst eller att han kanske ej ville visa främlingen sin konsts rätta utöfvande. Jag är emellertid böjd att antaga, att denna spåman haft sitt särskilda sätt att spå. Säkert är, att under hela proceduren det var enbart trummans undersida som var den för åskådaren synliga.

Sedda i detta sammanhang är det mindre underligt, att skåltypens trummor sakna de hängprydnader, som i massor smycka sälltypens. De skulle ju endast vara till stort besvär.

Men att äfven trummor af sälltyp kunna vara afsedda att betraktas från undersidan se vi af de konstrikt utarbetade handtagen på de sibiriska trummorna. Då dessa svängdes af och an i den schamanistiska yran, var det lika ofta framsidan som baksidan som kom till synes för åskådaren. Därför se vi också här det egenomliga, att äfven skinnets baksida är försedd med målning, ja, att denna baksida ibland är den enda af de två sidorna, som är målad. Jfr fig. 5 f.

Att baksidan alltså ej varit alldeles betydelselös, framhäfves än starkare genom ett annat förhållande. Då man betraktar de sibiriska trummorna, ser man snart, hur intimt dessa fram- och baksidors målade soltecken hänga tillsammans med formen på trummornas handtag. Så starkt synes till slut sammanhanget vara för betraktaren, att det torde vara svårt att afgöra, om den målade solbilden är en efterhärming af handtaget, alltså af en rent praktisk detalj å trollredskapet, eller om handtaget lånat form från en sedan länge känd solsymbol. Jämför sammanställningen i fig. 5 efter skisser af författaren år 1908. Troligast är, att de båda rönt inflytande från hvarandra. Sålunda torde den för ett handtag något omotiverade korsformen med sin ring i centrum uppkom-

mit genom en efterbild af solringen med »ekrarna», se fig. 5 c. Å andra sidan äro korsarmarnas besynnerliga förgreningar å de målade solbilderna, fig. 5 b och e, helt säkert att förklara ur de läderstroppar och metallmärlor, som fasthålla handtagens kors vid trä»sargen», se fig. 5 a och d.

Några kortfattade förklaringar torde tarfvas till figurerna. Fig. 5 a, c och d visa baksidor med handtag, a med ett järnkors, fästadt i kanten med läderstroppar, c så godt som helt och hållet af järn, d af flätade läderremmar, utgående från en midtring af järn och fästade i märlor. Fig. 5 b är utsidan till ett skinnfodral till trumma. Kors och andra ornament äro af påsydt rött och blått tyg. Fig. 5 e är den i brunt och gult målade framsidan till en falsk lapptrumma, ry. lappm. I de fyra fälten finnas några här ej återgifna figurer, ett par af dem målade i svart. Fig. 5 f är en rödmålad insida (utsidan ej målade) på sibirisk trumma. Äfven här finnas några figurer som ej medtagits. Denna trumma har handtaget af trä, i korsform, fastsatt i »sargen» med remmar, som utgå i armarnas längdriktning.

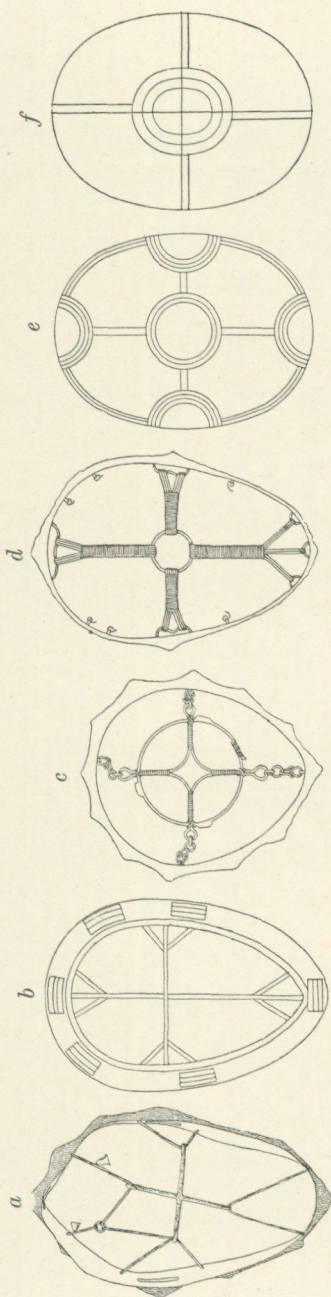

Fig. 5 a—f. Trolltrummor från Etnografiska Museet i Petersburg. Efter skisser af författaren. a. Tungustrumma; baksida med handtag. b. Fodral till tungustrumma; framsida. c. Tungustrumma; baksida med handtag. d. Tungustrumma; baksida med handtag. e. Falsk lapptrumma; målade framsida. f. Tschuktscher-trumma; målade baksida.

Utan att för tillfället gå längre in på denna fråga, vill jag här ha fastslaget ett sammanhang å sibiriska trummor mellan målade solsymboler och dylika, framställda genom formen på handtagen. Dessutom att ett sammanhang finnes mellan båda dessa kategorier och solbilderna på de lappska trummorna. Vi se i fig.

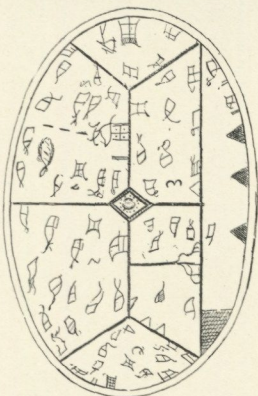

Fig. 6. Lapptrumma
ur F. Negris Viaggio.

6 den lapptrumma af sålltyp, som afbildas af Francesco Negri i hans ofvannämnda resebeskrifning. Dess solbild med sina »strålar» är slående lik fig. 5 *b*, kombinerad med *c*, *d*, *e*. Detta är den enda lapptrumma jag känner, hvars »strålar» (=solhjulets ekrar) gå ända ut till den målade kantlisten, alltså efter min åsikt den ursprungliga formen. Vi se äfven å denna trumma de egendomliga förgreningarna i ekrarnas ändar som på åtskilliga sibiriska trummor.

Hjulekrarna hafva å lapptrummmorna af en eller annan orsak krympt ihop och stå nu som ganska oförklarliga »strålar» ut ifrån den lilla solbilden i midten, jfr fig. 1. Den alltid centrala placeringen af solbilden på lapptrumman — sålltypen! — vidare de egendomliga fyra, ständigt fyra, alltid åt samma håll riktade »strålarna» torde bli svåra att förklara utan att anta ett samband med solhjulet och dess fyra ekrar å de sibiriska trummorna. Endast en detalj tycks haka, det är trummornas ovala form, men vi äga dock exempel på alldeles runda trummor både i öster och väster (Hogguérs trumma). Från början är kanske trolltrumman själf ett soltecken?

Intressant är alltså att se, hur sålltypens trummor äfven i sin målning äga ett släktdrag med de sibiriska trummorna. De undantag, som finnas, äro få. De två märkligaste nämnas ofvan sid. 88 not 1; de sakna alldeles de traditionella solbilderna. Men i stället är att märka, att just dessa båda i sina korsformiga handtag äga ett surrogat därför, analogt med hvad som finnes på sibiriska trummor.

Utrymme saknas till ett fullständigt publicerande af redan i manuskript färdigliggande anteckningar öfver spåtrumman och därmed sammanhängande frågor, och får jag alltså ännu en gång återkomma till detta ämne.